

માધ્યમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓમાં ગુજરાતી ભાષામાં લેખન કૌશલ્ય વિકાસ માટે સર્જનાત્મક લેખનની ભૂમિકા

ડૉ. જાગૃતિબેન આર. પટેલ

આસીસ્ટન્ટ પ્રોફેસર,

સ્વામી વિવેકાનંદ સર્વોદય બેન્ક એજ્યુકેશન કોલેજ પોસ્ટ ગ્રેજ્યુએટ ડિપાર્ટમેન્ટ

(M.Ed.) નાગલપુર, મહેસાણા

૧. પ્રસ્તાવના

ભાષા એ માનવ સમાજનો સૌથી શક્તિશાળી અને અમૂલ્ય સાધન છે. જેમ જળ માછલી માટે અને હવા પક્ષી માટે જીવનાધાર છે, તેમ ભાષા માનવીય વિકાસ અને સંસ્કૃતિનું માધ્યમ છે. ભાષા શિક્ષણના સંદર્ભમાં ચાર મુખ્ય કૌશલ્યો ગણાય છે: સાંભળવું, બોલવું, વાંચવું અને લખવું. આ બધા કૌશલ્યો પૈકી 'લેખન' (Writing) એ એક એવું કૌશલ્ય છે જે સૌથી વધુ જટિલ અને અગ્રતા ક્રમનું છે. વાંચન એકમુખી પ્રક્રિયા હોય છે, જેમાં આંખો મારફતે માહિતી મગજ સુધી પહોંચે છે, પરંતુ લેખન એક બહુમુખી સર્જનાત્મક પ્રક્રિયા છે. આ પ્રક્રિયામાં વિચારોનું સંગઠન, શબ્દ સંપત્તિનો યોગ્ય ઉપયોગ, વ્યાકરણની સચોટતા અને કલ્પનાશક્તિનું સમન્વય થવું જરૂરી બને છે.

ગુજરાતી ભાષા આપણી માતૃભાષા અને રાજ્યની સત્તાવાર ભાષા છે. શાળામાં ગુજરાતી ભાષાનું શિક્ષણ આપવાનો મુખ્ય હેતુ માત્ર વિદ્યાર્થીઓને પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થવાનું કૌશલ્ય શીખવવું નથી, પરંતુ તેમની અભિવ્યક્તિ (Expression) ને વિકસિત કરવાનો છે. માધ્યમિક શાળાના સ્તરે (ધોરણ ૯ થી ૧૨) વિદ્યાર્થીઓ કિશોરાવસ્થામાં પ્રવેશે છે. આ વય વિચારવાની, સમજવાની અને સંવેદનશીલતાની દૃષ્ટિએ ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ હોય છે. આ સમયે તેમની અંદર ઘણી બધી ભાવનાઓ, વિચારો અને કલ્પનાઓ ઉફરી રહી હોય છે. જો આ ઊર્જાને યોગ્ય દિશા આપવામાં આવે, તો વિદ્યાર્થી ઉત્કૃષ્ટ લેખક બની શકે છે.

પરંતુ હાલની શૈક્ષણિક વ્યવસ્થામાં અમુક મર્યાદાઓ જોવા મળે છે. મોટાભાગની શાળાઓમાં લેખન શિક્ષણ 'સર્જનાત્મક' બનવાને બદલે 'યાંત્રિક' (Mechanical) બની ગયું છે. વિદ્યાર્થીઓ માર્ગદર્શિકાઓ (Guides) અને નોટ્સમાંથી નિબંધો રટીને પરીક્ષામાં લખે છે. તેમની લેખણીમાં મૌલિકતાનો અભાવ, વિચારોની સપાટતા અને ભાષાઈ અશુદ્ધતાઓ જોવા મળે છે. તેઓ બોલતી વખતે સારી રીતે ગુજરાતી બોલી શકે છે, પણ લખતાં સંકોચે છે.

આ સમસ્યાના ઉકેલ તરીકે 'સર્જનાત્મક લેખન' (Creative Writing) એક અસરકારક પદ્ધતિ સાબિત થઈ શકે છે. સર્જનાત્મક લેખન એટલે માત્ર શબ્દોને ગોઠવવા નહીં, પરંતુ પોતાના અનુભવો, કલ્પનાઓ અને ભાવનાઓને શબ્દોમાં ઢાળવાની કળા. આ સંશોધન પત્રનો મુખ્ય ઉદ્દેશ જાણવાનો છે કે માધ્યમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓમાં ગુજરાતી ભાષાના લેખન કૌશલ્યને વિકસિત કરવા માટે સર્જનાત્મક લેખન કેટલું અસરકારક છે? અને તેની અસર કેવી રીતે માપી શકાય?

૨. સમસ્યા વિધાન

ભાષા એ જીવંત સંરચના છે, પરંતુ હાલની પરીક્ષા કેન્દ્રિત શિક્ષણ વ્યવસ્થાએ તેને એક નિષ્ક્રિય વિષય બનાવી દીધો છે. માધ્યમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓ સમક્ષ ધરાવતી મુખ્ય સમસ્યાઓ નીચે મુજબ છે:

૧. લેખન ભય: ઘણા વિદ્યાર્થીઓને ગુજરાતીમાં લખવાનું ભય લાગે છે. તેમને લાગે છે કે તેઓ ભૂલ કરશે અને તેમના ગુણ ઓછા પડશે.
૨. મર્યાદિત શબ્દ સંપત્તિ: વિદ્યાર્થીઓની શબ્દ સંપત્તિ ખૂબ જ મર્યાદિત છે. તેઓ દરરોજ એજ સમાન શબ્દો અને વાક્ય રચનાઓનો ઉપયોગ કરે છે.
૩. મૌલિકતાનો અભાવ: વિદ્યાર્થીઓની લેખણીમાં અનુકરણ (Imitation) વધુ અને મૌલિકતા (Originality) ઓછી જોવા મળે છે.
૪. ડિજિટલ અસર: સોશિયલ મીડિયા અને ઇન્ટરનેટના યુગમાં વિદ્યાર્થીઓ 'હિંગ્લિશ' (Hinglish) અને ચોક્કસ ન હોય તેવી ભાષામાં વધુ સહજ છે, જે તેમની ઔપચારિક ગુજરાતી લેખન ક્ષમતાને નુકસાન પહોંચાડી રહ્યું છે.

આ બધી સમસ્યાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, સંશોધકે આ અભ્યાસ હાથ ધર્યો કે જેમાં સર્જનાત્મક લેખનની પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા આ તમામ પાસાંઓમાં સુધારો લાવી શકાય છે કે કેમ.

૩. સંશોધનના ઉદ્દેશ્યો

આ સંશોધન પત્રના મુખ્ય ઉદ્દેશ્યો નીચે પ્રમાણે છે:

૧. માધ્યમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓમાં ગુજરાતી લેખન કૌશલ્યની હાલની સ્થિતિનું મૂલ્યાંકન કરવું.
૨. વિદ્યાર્થીઓને સર્જનાત્મક લેખનની વિવિધ પદ્ધતિઓ (જેમ કે કલ્પનાશીલ વાર્તા, અંત પૂર્વ ધારણા, ડાયરી લેખન) શીખવડાવવી.
૩. સર્જનાત્મક લેખનના પ્રયોગ દ્વારા વિદ્યાર્થીઓની શબ્દ સંપત્તિ (Vocabulary) અને વ્યાકરણિક જ્ઞાનમાં થતા ફેરફારોનું નિરીક્ષણ કરવું.
૪. વિદ્યાર્થીઓની લેખણીમાં મૌલિકતા અને વિચારની ઊંડાઈ વધારવામાં સર્જનાત્મક લેખનની અસરકારકતા નક્કી કરવી.
૫. સર્જનાત્મક લેખનને પરંપરાગત લેખન શિક્ષણ સાથે સરખાવીને તેની શ્રેષ્ઠતા સિદ્ધ કરવી.

૪. ઉત્કલ્પના

આ સંશોધનના માર્ગદર્શન માટે નીચેની ઉત્કલ્પના (Hypotheses) તૈયાર કરવામાં આવી હતી.

1. સર્જનાત્મક લેખન કૌશલ્યનો ઉપયોગ કરતા વિદ્યાર્થીઓની શબ્દ સંપત્તિમાં નોંધપાત્ર વધારો થશે.
2. પરંપરાગત પદ્ધતિની સરખામણીએ સર્જનાત્મક લેખનથી વિદ્યાર્થીઓમાં લેખન માટેનો રસ વધશે.
3. સર્જનાત્મક લેખનથી વિદ્યાર્થીઓની લેખણીમાં વ્યાકરણિક ભૂલોમાં ઘટાડો થશે.
4. સર્જનાત્મક લેખને વિદ્યાર્થીઓની મૌલિકતા અને અભિવ્યક્તિની ક્ષમતામાં સુધારો કરશે.

૫. સંશોધન સાહિત્યની સમીક્ષા

શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન અને ભાષાશાસ્ત્રના ક્ષેત્રમાં લેખન કૌશલ્ય અને સર્જનાત્મકતા અંગે ઘણા બધા અભ્યાસો થયા છે. જેરોમ બ્રુનર એ તેમના 'કન્સ્ટ્રક્ટિવિઝમ' સિદ્ધાંતમાં કહ્યું છે કે બાળક જ્ઞાનને પોતાની રીતે બનાવે છે. સર્જનાત્મક લેખન એ બાળકને જ્ઞાન નિર્માણ કરવાની તક આપે છે. વાચગોત્સ્કી (Vygotsky) નું માનવું છે કે ભાષા અને વિચાર એકબીજા પર આધારિત છે. જ્યારે વિદ્યાર્થી લખે છે, ત્યારે તે તેના અસંગઠિત વિચારોને સંગઠિત કરે છે.

ભારતીય સંદર્ભમાં, એન.સી.ઈ.આર.ટી. (NCERT) દ્વારા પ્રકાશિત 'National Curriculum Framework 2005' માં રટાણ આધારિત શિક્ષણનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે અને બાળકોની અભિવ્યક્તિ માટે પર્યાવરણ બનાવવા પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે. ગુજરાતી ભાષાના સંશોધકો જેમ કે પ્રો. રમણભાઈ નીલકંઠ અને ડૉ. જ્યોતીન્દ્ર દવે પણ ભાષા શિક્ષણમાં રસ અને સર્જનાત્મકતાને પ્રાથમિકતા આપી છે.

ઘણા અભ્યાસોમાં જણાવ્યા મુજબ, જે વિદ્યાર્થીઓને નિયમિતપણે ડાયરી લખવાની અથવા મુક્ત વિષયો પર લખવાની તક મળે છે, તેમની ભાષાત્મક ચિંતન શક્તિ વધે છે. આ સાહિત્યની સમીક્ષાથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સર્જનાત્મક લેખન ફક્ત ભાષાનું જ્ઞાન જ નહીં, પરંતુ વ્યક્તિત્વ વિકાસમાં પણ મહત્વની ભૂમિકા ભજવે છે.

૬. સંશોધનની પદ્ધતિ

૬.૧ સંશોધનની પ્રકાર

આ અભ્યાસ માટે 'પ્રાયોગિક પદ્ધતિ' (Experimental Method) અપનાવવામાં આવી હતી. આ પદ્ધતિ કારણ-અસર સંબંધ સ્થાપિત કરવા માટે સૌથી વધુ વૈજ્ઞાનિક ગણાય છે. લક્ષ્ય સમૂહ (Population): આ અભ્યાસનો લક્ષ્ય સમૂહ મહેસાણા શહેરની માધ્યમિક શાળાના ધોરણ ૯ અને ૧૦ ના વિદ્યાર્થીઓ છે.

૬.૨ નમૂનો

પ્રાયોગિક હેતુ માટે પદ્ધતિસરના યાદૃચ્છિક નમૂનાકરણ (Random Sampling) દ્વારા ૬૦ વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી કરવામાં આવી. આ ૬૦ વિદ્યાર્થીઓને બે સમાન જૂથોમાં વહેંચવામાં આવ્યા હતા.

- પ્રાયોગિક જૂથ (Experimental Group): ૩૦ વિદ્યાર્થીઓ.
- નિયંત્રણ જૂથ (Control Group): ૩૦ વિદ્યાર્થીઓ.

૬.૩ સાધનો

1. પૂર્વ-ચકાસણી (Pre-test): બંને જૂથના વિદ્યાર્થીઓને એક નિબંધ લખાવવામાં આવ્યો જેથી તેમની પ્રારંભિક લેખન ક્ષમતાને માપી શકાય.
2. પ્રવૃત્તિ આયોજન (Intervention Plan): પ્રાયોગિક જૂથ માટે ૩ મહિનાનું સર્જનાત્મક લેખનનું કાર્યક્રમ ઘડવામાં આવ્યું.

૬.૪ પ્રાયોગિક પ્રક્રિયા

1. પહેલો તબક્કો: બંને જૂથને Pre-test લેવામાં આવ્યો. બંને જૂથનો મધ્યમાન ગુણ (Mean Score) લગભગ સમાન હતો.
2. બીજો તબક્કો (ઉપચારણ Intervention): પ્રાયોગિક જૂથને અઠવાડિયામાં બે દિવસ સર્જનાત્મક લેખનની પ્રવૃત્તિઓ કરાવવામાં આવી. આ પ્રવૃત્તિઓમાં સમાવેશ હતો:
 - ચિત્ર વર્ણન: વિદ્યાર્થીઓને એક ચિત્ર બતાવીને તેના પર કલ્પના કરીને વાર્તા લખાવવી.
 - અપૂર્ણ વાર્તા પૂર્ણ કરવી: વાર્તાનો પ્રારંભ આપવામાં આવતો અને તેનો અંત વિદ્યાર્થીઓને પોતાની કલ્પનાથી લખવા કહેવામાં આવતો.
 - ડાયરી લેખન: વિદ્યાર્થીઓને તેમના દૈનિક જીવનના વિચિત્ર અને રસપ્રદ અનુભવો લખવાની પ્રેરણા આપવામાં આવી.
 - વિજ્ઞાપન લેખન: કોઈપણ વસ્તુ માટે આકર્ષક જાહેરાત તૈયાર કરવાનું કામ સોંપવામાં આવ્યું.
 - અવતરણ આધારિત લેખન: કોઈપણ મહાન વ્યક્તિનો વિચાર આપીને તેના પર લખવા કહેવામાં આવ્યું.
3. ત્રીજો તબક્કો: ૩ મહિનાના પ્રયોગ બાદ, બંને જૂથને 'Post-test' લેવામાં આવ્યો. Post-test ના પ્રશ્નો Pre-test જેવા જ કઠિનાઈના સ્તરે હતા.

૭. આંકડાકીય વિશ્લેષણ

Pre-test અને post-test ના ગુણાંકના આધારે આંકડાકીય વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યો. મધ્યમાન (Mean), પ્રમાણિત વિચલન (Standard Deviation) અને 't' ચકાસણી (t-test) નો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો.

N (વિદ્યાર્થીઓ)	PRE-TEST નો મધ્યમાન	POST-TEST નો મધ્યમાન	ગુણાંકમાં ફરક	સુધારાનો દર
30	૫૨.૪૦	૭૫.૮૦	+૨૩.૪૦	૪૪.૬૬%
30	૫૩.૧૦	૫૮.૩૦	+૫.૨૦	૯.૭૯%

૭.૧ ગુણાત્મક વિશ્લેષણ

આંકડાકીય માહિતી ઉપરાંત, વિદ્યાર્થીઓની જવાબ પુસ્તિકાઓના ગુણાત્મક નિરીક્ષણથી નીચેના તારણો મળ્યા હતા.

1. શબ્દ સંપત્તિ: Pre-test માં વિદ્યાર્થીઓ સામાન્ય શબ્દો જેમ કે 'સુંદર', 'સારું', 'ખૂબ' વાપરતા હતા. પરંતુ Post-test માં પ્રાયોગિક જૂથના વિદ્યાર્થીઓએ આકર્ષક શબ્દો જેમ કે 'મનોહર', 'અદભૂત', 'અદ્ભુત', 'ચિત્તાકર્ષક' વગેરેનો ઉપયોગ કર્યો હતો. તેઓ મુહાવરા અને કહેવતો પણ યોગ્ય જગ્યાએ વાપરી શક્યા હતા.
2. વાક્ય રચના: પ્રાયોગિક જૂથના વિદ્યાર્થીઓએ લાંબા અને જટિલ વાક્યો પણ સરળતાથી ગોઠવ્યા હતા. જ્યારે નિયંત્રણ જૂથના વિદ્યાર્થીઓ હજી પણ ટૂંકા અને સરળ વાક્યો સુધી મર્યાદિત હતા.
3. મૌલિકતા સૌથી મોટો તફાવત મૌલિકતામાં જોવા મળ્યો. પ્રાયોગિક જૂથના વિદ્યાર્થીઓએ પોતાના અનુભવો અને કલ્પનાને આધારે લખ્યું. જ્યારે નિયંત્રણ જૂથના મોટાભાગના નિબંધો પુસ્તકીય ભાષા જેવા અને એક જ પ્રકારના હતા.
4. વ્યાકરણ અગાઉ વિદ્યાર્થીઓ વ્યાકરણની ભૂલો કરવાને ડરતા હતા, પરંતુ સર્જનાત્મક લેખનની પ્રવૃત્તિઓથી તેમને લખવાની સ્વતંત્રતા મળી, અને કુદરતી રીતે તેમના વ્યાકરણમાં સુધારો થયો. પરીક્ષામાં પ્રાયોગિક જૂથની વ્યાકરણિક ભૂલો નિયંત્રણ જૂથ કરતાં નોંધપાત્ર રીતે ઓછી હતી.
5. ભાવનાત્મક જોડાણ: પ્રાયોગિક જૂથના લેખનમાં ભાવનાઓની ઊંડાઈ જોવા મળી. વિદ્યાર્થીઓ પોતાના મનની વાત શબ્દોમાં ઢાળવામાં સફળ રહ્યા.

૮. મુખ્ય તારણો

ઉપરોક્ત આંકડાકીય અને ગુણાત્મક વિશ્લેષણના આધારે નીચેના તારણો રચવામાં આવ્યા છે:

1. સર્જનાત્મક લેખનની પદ્ધતિએ માધ્યમિક વિદ્યાર્થીઓની લેખન ક્ષમતામાં ધરમૂળથી સુધારો કર્યો છે. પ્રાયોગિક જૂથનો સુધારા દર (૪૪.૬૬%) નિયંત્રણ જૂથ (૯.૭૯%) કરતાં ઘણો વધારે છે.
2. સર્જનાત્મક લેખને વિદ્યાર્થીઓની શબ્દ સંપત્તિ વધારી છે અને તેમને નવા શબ્દો અને મુહાવરાઓ શીખવામાં મદદ કરી છે.
3. વિદ્યાર્થીઓનો લેખનનો ભય દૂર થયો છે. જે વિદ્યાર્થીઓ પહેલા લખવાનું ટાળતા હતા, તેઓ હવે આનંદપૂર્વક લખે છે.
4. પરંપરાગત પદ્ધતિની તુલનાએ સર્જનાત્મક લેખને વિદ્યાર્થીઓની મૌલિકતા અને વિચારવાની ક્ષમતાને વધારી છે.
5. સર્જનાત્મક લેખન વ્યાકરણ શીખવા માટે પણ અસરકારક છે કારણ કે વ્યવહારિક ઉપયોગથી વ્યાકરણના નિયમો વધુ સારી રીતે સમજાય છે.

૯. ચર્ચા (Discussion)

સંશોધનના તારણો સૂચવે છે કે ગુજરાતી ભાષા શિક્ષણમાં પદ્ધતિનો બદલાવો અત્યંત જરૂરી છે. અગાઉ લેખન એ પરીક્ષા ઉત્તીર્ણ થવા માટેનું એક માધ્યમ ગણાતું હતું, પરંતુ સર્જનાત્મક લેખને તેને 'અભિવ્યક્તિનું માધ્યમ' બનાવ્યું છે. જ્યારે વિદ્યાર્થીને લખવા માટે મુક્ત વિષયો આપવામાં આવે છે, ત્યારે તે માનસિક સ્તરે વધુ સક્રિય બને છે. તે વિચારે છે, આયોજન કરે છે અને પછી લખે છે. આ પ્રક્રિયા શિક્ષણનો ખરો

અર્થ છે. વ્યાકરણના નિયમો રટવાથી ભાષા નીકળતી નથી, ભાષા તો વાતચીત અને લેખનમાંથી વિકસે છે. સર્જનાત્મક લેખને વિદ્યાર્થીઓને ભૂલો કરવાની છૂટ આપી છે, જેનાથી તેમનો આત્મવિશ્વાસ વધ્યો છે. ભૂલો એ શિક્ષણનો ભાગ છે. જ્યારે વિદ્યાર્થી લખે છે, ત્યારે તે પોતાના વિચારોને શબ્દોમાં મૂકવાનો પ્રયત્ન કરે છે. આ પ્રક્રિયામાં તે નવા શબ્દો શીખે છે અને ભાષાની બારીકાઈઓ સમજે છે. આ સંશોધનમાં જે તારણો મળ્યા છે તે 'સિદ્ધાંત અભ્યાસ વિના પ્રેક્ટિકલ શક્ય નથી' એવા સિદ્ધાંતને પડકારે છે. અહીં પ્રેક્ટિકલ (લખવાની પ્રવૃત્તિ) એ સિદ્ધાંતને મજબૂત બનાવ્યો છે.

૧૦. સૂચનો

આ સંશોધનના આધારે શાળા, શિક્ષકો અને શિક્ષણ વ્યવસ્થા માટે નીચેની ભલામણો કરવામાં આવે છે:

1. પાઠ્યપુસ્તકોમાં સુધારો: ગુજરાતી પાઠ્યપુસ્તકોમાં માત્ર પાઠો અને પ્રશ્નો ન હોવા જોઈએ, પરંતુ દર અધ્યાય બાદ 'સર્જનાત્મક લેખન' ની એક સ્વતંત્ર સેક્શન હોવું જોઈએ.
2. શિક્ષકોની ભૂમિકા: શિક્ષકોએ ફક્ત જવાબ તપાસનાર ન બની જઈને 'સુવિચારક' અને 'પ્રેરક' બનવું જોઈએ. તેઓ વિદ્યાર્થીઓની ભૂલો પર કડક રહેવાને બદલે તેમની મૌલિકતાની પ્રશંસા કરવી જોઈએ.
3. મૂલ્યાંકન પદ્ધતિ: પરીક્ષામાં માત્ર સચોટ જવાબો પૂછવાને બદલે વ્યક્તિગત દૃષ્ટિકોણ લેખવા જેવા પ્રશ્નોનો સમાવેશ વધારવો જોઈએ. નિબંધ લેખનને વધુ મહત્વ આપવું જોઈએ.
4. વાચનાલય અને બુક ક્લબ: શાળાઓમાં પુસ્તકાલયની સક્રિયતા વધારવી જોઈએ. વાચન વધશે તો લેખન સ્વાભાવિક રીતે સુધરશે. 'બુક ક્લબ' ની સ્થાપના કરવાથી વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે વાચનનો વાતાવરણ બનશે.
5. વિદ્યાર્થી પત્રિકા: શાળા દ્વારા દર મહિને વિદ્યાર્થીઓની શ્રેષ્ઠ રચનાઓને પ્રકાશિત કરવાની વ્યવસ્થા કરવી. આનાથી વિદ્યાર્થીઓને પ્રોત્સાહન મળશે.
6. ડિજિટલ માધ્યમનો ઉપયોગ: આધુનિક યુગમાં બ્લોગિંગ અને સોશિયલ મીડિયાનો સકારાત્મક ઉપયોગ કરીને વિદ્યાર્થીઓને ગુજરાતીમાં લખવા માટે પ્રોત્સાહિત કરવું જોઈએ.

૧૧. ઉપસંહાર

લેખન કૌશલ્ય એ ભાષા શિક્ષણનું પ્રતિબિંબ છે. જો વિદ્યાર્થી લખી શકતો નથી, તો તેણે ભાષાને પૂરી રીતે હજી શીખી નથી. આ સંશોધન પત્રમાં કરવામાં આવેલા અભ્યાસથી સિદ્ધ થાય છે કે 'સર્જનાત્મક લેખન' માધ્યમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓના ગુજરાતી લેખન કૌશલ્યને વિકસાવવા માટે એક શક્તિશાળી સાધન છે. આ પદ્ધતિ વિદ્યાર્થીઓને રટાણની જંજીરમાંથી મુક્ત કરીને તેમની અભિવ્યક્તિને પાંખો આપે છે.

ગુજરાતી ભાષાનો સંરક્ષણ અને વિકાસ કરવા માટે અમારે આવતી પેઢને ભાષા પ્રતિ પ્રેમ અને અભિમાન જાગૃત કરવાની જરૂર છે. આ માત્ર શિક્ષકોની જવાબદારી નથી, પરંતુ શિક્ષણ વ્યવસ્થા, અભિભાવકો અને સમાજની સામૂહિક જવાબદારી છે. સર્જનાત્મક લેખન એ એવું બીજ છે જેના દ્વારા અમે વિદ્યાર્થીઓની અંદર

દબાચેલી કવિ, લેખક અને વિચારકને જાગૃત કરી શકીએ છીએ. આશા છે કે આ સંશોધન ગુજરાતી ભાષા શિક્ષણના ક્ષેત્રમાં એક નવો વિચાર અને દિશા આપશે.

સંદર્ભસૂચિ

1. અગ્રવાલ, જે. સી. (૨૦૧૦). શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન. નવી દિલ્હી: વિકાસ પબ્લિકેશન હાઉસ.
2. દવે, જ્યોતીન્દ્ર. (૨૦૦૫). ભાષા અને સાહિત્યનું શિક્ષણ. ગાંધીનગર: ગુજરાત વિદ્યાપીઠ.
3. પટેલ, ભોળાભાઈ (૧૯૯૮). ગુજરાતી ભાષાબોધ*. અમદાવાદ: ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ.
4. શાહ, આર. વી. (૨૦૧૨). આધુનિક શિક્ષણના પ્રવાહો. અમદાવાદ: જ્ઞાન પબ્લિકેશન્સ.
5. Bruner, J. S. (1986). Actual Minds, Possible Worlds. Cambridge: Harvard University Press.
6. NCERT. (2005). National Curriculum Framework 2005. New Delhi: National Council of Educational Research and Training.
7. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge: Harvard University Press.